

Θανάσης Β. Κούγκουλος

Μελέτες για τον Γ. Μ. Βιζυινό
και το δρακικό συγκείμενο των διηγημάτων του

Υψικάμινος
Εκδόσεις

BIZYH. Έν μέρους της ανοικοδομηθείσης δαπάναις της Έλληνικης Διοικήσεως πόλεως.

Θανάσης Β. Κούγκουλος

Μελέτες για τον Γ. Μ. Βιζυηνό
και το δρακικό συγκείμενο
των διηγημάτων του

Μελέτες για τον Γ. Μ. Βιζυηνό
και το δρακικό συγκείμενο
των διηγημάτων του

Εκδόσεις
Ε. Β. Ζωάνη

Θανάσης Β. Κούγκουλος

Περιεχόμενα

Μελέτες για τον Γ. Μ. Βιζυηνό
και το δραχικό συγκείμενο
των διηγημάτων του

Ψικάρμινος
ΙΕκδόσεις

Μελέτες για τον Γ. Μ. Βιζυηνό
και το θρακικό συγκείμενο των διηγημάτων του
Θανάσης Β. Κούγκουλος
e-mail: a.kougekoulos@gmail.com

1^η έκδοση: Αθήνα, Οκτώβρης 2024

ISBN: 978-618- 87452-2-3

Copyright © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΨΙΚΑΜΙΝΟΣ

Φιλολογική επιμέλεια & επιμέλεια έκδοσης: Αντώνης Ε. Χαριστός
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Ευστράτιος Τζαμπαλάτης

Υπό την αιγίδα τού Φιλολογικού Ομίλου Ελλάδος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΨΙΚΑΜΙΝΟΣ

Πανεπιστημίου 65, (Λεωφόρος Ελευθερίου Βενιζέλου), Τ.Κ. 10677, Αθήνα
e-mail: ekdoseisypsikaminos@gmail.com, <https://ypsikaminos.com/>

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΑΧΟΥΡΙΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΑΦΗΜΑ

ΣΤΡ. ΕΞΑΔΑΚΤΥΛΟΥ 5, 546 35 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τηλ./Fax: 2310.248272, e-mail: grafima@grafima.com.gr

www.grafima.com.gr **ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΑΦΗΜΑ**

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η ολική ή μερική αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό και ηχογρά- φησης, ή όπως αλλιώς, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
1. Ίχνη του Γ. Μ. Βιζυηνού στη βιβλιοθήκη του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Αδριανουπόλεως	21
2. Αθησαύριστη αγγελία του Γ. Μ. Βιζυηνού για τα βραβευμένα ποιήματα του «Βουτσιναίου» διαγωνισμού του 1876.....	47
3. Η πρόσληψη της λογοτεχνίας του Γ. Μ. Βιζυηνού στο δεύτερο μισό του 20 ^{ου} αιώνα μέσα από τις εφημερίδες <i>Το Βήμα</i> και <i>Τα Νέα</i>	71
4. Αναπαραστάσεις της Αδριανούπολης στην ελληνική πεζογραφία του 19 ^{ου} αιώνα.....	110
5. Λατρευτικές αλληλεπιδράσεις χριστιανών και μουσουλμάνων στη μυθοπλαστική Θράκη των Γ. Μ. Βιζυηνού, Αρ. Π. Κουρτίδη και Πολύδωρου Παπαχριστοδούλου	150

Μελέτες για τον Γ. Μ. Βιζυηνό
και το θρακικό συγκείμενο των διηγημάτων του

Βιβλιογραφία.....	183
Abstracts	229
Πρώτες δημοσιεύσεις	235
Ευρετήριο προσώπων	237
Επίμετρο.....	243

Πρόλογος

Στο βιβλίο αυτό συγκεντρώνονται πέντε ομόκεντρες μελέτες μου για τον βίο του Γεωργίου Μ. Βιζυηνού, τις επαφές του με πανεπιστημιακούς και διανοούμενους της εποχής του, τα εκδοτικά του εγχειρήματα, την πρόσληψη του έργου του και τη Θράκη ως λογοτεχνικό, ιστορικό και πολιτισμικό συγκείμενο των διηγημάτων του. Όλες είναι γραμμένες έπειτα από τη μονογραφία μου για τον γενέθλιο τόπο στα διηγήματα του Γ. Μ. Βιζυηνού (2020)¹ και σηματοδοτούν τη συνεχή ενασχόλησή μου με τον εξέχοντα λογοτέχνη του ύστερου 19^{ου} αιώνα από τη Βιζύη της ανατολικής Θράκης. Παράλληλα, η ερευνητική και διδακτική δραστηριότητά μου για τον Βιζυηνό επεκτείνεται σε ακαδημαϊκά μαθήματα και στην επίβλεψη αρκετών συναφών μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Δεν πρόκειται για τυπική αναδημοσίευση σκόρπιων κειμένων σε ενιαίο τόμο. Τα αρχικά μελετήματα έχουν αναθεωρηθεί και συμπληρωθεί με βάση μεταγενέστερη έρευνά μου και στο περιεχόμενο και στη βιβλιογραφική τεκμηρίωση.

¹ Θ. Β. Κούγκουλος, *Η αναπαράσταση του γενέθλιου τόπου στα διηγήματα του Γ. Μ. Βιζυηνού*, Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas, Granada, 2020.

Επιπλέον, έχουν εμπλουτιστεί με εικονογραφικό υλικό: φωτογραφίες από αρχεία και βιβλιοθήκες, δημοσιεύματα και χαρακτηριστικά από εφημερίδες και περιοδικά του 19^{ου} αιώνα, πίνακες με ποσοτικά δεδομένα και πολεοδομικά διαγράμματα.

Η πρώτη μελέτη, με τίτλο «Ίχνη του Γ. Μ. Βιζυηνού στη βιβλιοθήκη του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Αδριανουπόλεως», εστιάζει στις ιδιόχειρες αφιερώσεις με υπογραφές ή μονογραφές του Βιζυηνού προς τον Χρήστο Δ. Παπαδόπουλο (1835-1906), καθηγητή Φιλοσοφίας στο Εθνικό Πανεπιστήμιο στην Αθήνα και εισηγητή της επί υφηγεσία διατριβής για τη φιλοσοφία του καλού στον Πλωτίνου του Θράκα συγγραφέα και επιστήμονα, που σώζονται σε λογοτεχνικά, διδακτικά και επιστημονικά βιβλία του συγγραφέα στη βιβλιοθήκη του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Αδριανουπόλεως στην Ορεστιάδα. Από τις αφιερώσεις διαπιστώνεται ότι: α. Στη βιβλιοθήκη του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Αδριανουπόλεως εντοπίζεται το έκτο έως τώρα γνωστό αντίτυπο στην Ελλάδα της διδακτορικής διατριβής του Βιζυηνού για το παιδικό παιχνίδι. β. Προσφέρεται μία επιπρόσθετη μαρτυρία πως ο Βιζυηνός τον Ιούλιο του 1881 βρίσκεται στο Παρίσι και όχι στην ανατολική Θράκη. γ. Πρωτίστως, αποδεικνύεται η αγαστή και μακρά φιλική σχέση του με τον Χρήστο Δ. Παπαδόπουλο από τα μαθητικά του χρόνια στη Χάλκη έως και την περίοδο έπειτα από την υφηγεσία του. Στην παρούσα μορφή της μελέτης κυρίως προστίθενται ανάλογες αφιερώσεις σε βιβλία του Βιζυηνού από τη Συλλογή «Νικολάου Γ. Πολίτη» της Κεντρικής Βιβλιοθήκης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Η δεύτερη μελέτη, «Αθησαύριστη αγγελία του Γ. Μ. Βιζυηνού για τα βραβευμένα ποιήματα του Βουτσιναιίου διαγωνισμού του 1876», παρακολουθεί την απόπειρα του Βιζυηνού να εκδώσει την ποιητική συλλογή *Άραις, Μάραις, Κουκουνάραις* ή εναλλακτικά *Βοσπορίδες Αύραι* αμέσως μετά τη βράβευσή του στον «Βουτσιναιίο» διαγωνισμό του Πανεπιστημίου Αθηνών του 1876. Ανακοινώνεται και σχολιάζεται το πλήρες κείμενο της -αθησαύριστης έως σήμερα- αγγελίας του Βιζυηνού στην εφημερίδα *Νεολόγος* της Κωνσταντινούπολης τον Σεπτέμβριο του 1876. Ο ποιητής προτιμά τον τίτλο *Η Βοσπορίς* και προκρίνει ως μέθοδο έκδοσης το καθιερωμένο κατά τον 19^ο αιώνα σύστημα των συνδρομών. Η ύλη της προετοιμαζόμενης συλλογής αποτελείται από πάνω από εκατό τελειωμένα ήδη ποιήματα, από καινούργια ποιήματα που ίσως προκύψουν μέχρι τη λήξη της προθεσμίας των συνδρομών και από τα πέντε πολύστιχα ποιήματα των *Ποιητικών Πρωτολείων*, της πρώτης συλλογής του Βιζυηνού, τα οποία προγραμματίζεται να προστεθούν ως παράρτημα. Συνολικά το βιβλίο προβλέπεται να έχει μέγεθος τριακοσίων περίπου σελίδων, χαρτί εκλεκτής ποιότητας, προσεγμένη εκτύπωση και τυπογραφική καλαισθησία. Η ανεύρεση της αγγελίας στον *Νεολόγο* της Κωνσταντινούπολης διαφωτίζει με κάθε λεπτομέρεια το ανεκπλήρωτο εκδοτικό σχέδιο του Βιζυηνού.

Η τρίτη μελέτη, «Η πρόσληψη της λογοτεχνίας του Γ. Μ. Βιζυηνού στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα μέσα από τις εφημερίδες *Το Βήμα* και *Τα Νέα*», ανιχνεύει τη μετατόπιση του ενδιαφέροντος της κριτικής και του αναγνωστικού κοινού από

την ποίηση στην πεζογραφία του Βιζυηνού μέσα από το ιστορικό αρχείο των εφημερίδων *Το Βήμα* και *Τα Νέα*. Κατεξοχήν στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, και ιδίως στις τελευταίες δεκαετίες του, μεταβάλλεται η θεώρησή του: από εθνοκεντρικός ποιητής, με ισχνό αριθμό αξιόλογων ηθογραφικών διηγημάτων, μετατρέπεται, στην κριτική συνείδηση, σε υπερθνηκός, κοσμοπολίτης και καινοτόμος πεζογράφος που εκδηλώνει βεβαιωμένες διασυνδέσεις με τον ευρωπαϊκό ρομαντισμό και ρεαλισμό. Καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν η στιβαρή εισαγωγή του Παν. Μουλλά στον τόμο *Νεοελληνικά Διηγήματα*,² η πύκνωση εμβριθών αγγλόφωνων μελετών και η επέτειος για τα εκατό χρόνια από τον θάνατο του λογοτέχνη (1996). Από το 1950 μέχρι το 2006 καταγράφονται 260 κείμενα στην εφημερίδα *Το Βήμα* και 253 στην εφημερίδα *Τα Νέα* με σχετικές αναφορές· συνεπώς διερευνάται ένα σώμα 513 κειμένων. Η λογοτεχνική αρθογραφία του *Βήματος* και των *Νέων* για τον Βιζυηνό από το 1950 και ύστερα επικεντρώνεται στον διηγηματογράφο σε συντριπτικό ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 59 με 74%. Αναζητώντας τους σταθμούς της βαθμιαίας μετακίνησης προς τη διηγηματογραφία του Βιζυηνού περιδιαβαίνω κείμενα των Πολ. Παπαχριστοδούλου, Γ. Φτέρη, Λίνου Πολίτη, Κ. Θ. Δημαρά, Βάσου Βαρίκα, Γ. Βελουδή, Βασίλη Βασιλικού, Ν. Μπακουνάκη, Παρασκευής Σιδερά-Λύτρα και Π. Νούτσου.

² Π. Μουλλάς, «Το νεοελληνικό διήγημα και ο Γ. Μ. Βιζυηνός», στο Γ. Μ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, επιμ. Π. Μουλλάς, εκδόσεις Ερμής, Αθήνα, 1980, σσ. ιζ' - ρλς'.

Η τέταρτη μελέτη, «Αναπαραστάσεις της Αδριανούπολης στην ελληνική πεζογραφία του 19^{ου} αιώνα», εξετάζει τη λογοτεχνική εικόνα της πολυεθνικής Αδριανούπολης στην ελληνική πεζογραφία του 19^{ου} αιώνα. Στο χρονικό διάστημα 1839-1895 η θρακική μητρόπολη αναφαίνεται σε δεκατέσσερα αφηγηματικά κείμενα των Γρηγόριου Παλαιολόγου, Στέφανου Ξένου, Νικόλαου Β. Βωτυρά, Παναγιώτη Σούτσου, Χρήστου Α. Παρμενίδη, Κωνσταντίνου Ράμφου, Λάμπρου Γ. Παναγιωτόπουλου ή Ενυάλη, Νικόλαου Ε. Μακρή, Παναγιώτη Σ. Συνοδινού, Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, Σαράντη Ι. Σαραντίδη και Γ. Μ. Βιζυηνού. Η Αδριανούπολη δεν προτιμάται ως κύριο σκηνικό της πλοκής, ενώ προβάλεται το οθωμανικό οικιστικό περιβάλλον και μυθοποιούνται τα πρόσωπα της οθωμανικής διοίκησης της πόλης. Σχεδόν αγνοούνται τα χριστιανικά κτήρια και οι συνοικίες και παρακάμπτεται η κοινωνική δραστηριότητα των Ρωμιών. Οι λογοτεχνικές αναπαραστάσεις της πόλης ταξινομούνται σε τέσσερεις κατηγορίες: α. Αφηγήσεις όπου η Αδριανούπολη λειτουργεί ως ένας από τους τόπους της δράσης των κεντρικών δρώντων προσώπων -όχι, όμως, ο πρωτεύων, β. Περιλαμβάνεται στον επίσημο τίτλο του σουλτάνου και απαριθμείται στα αυτοκρατορικά διατάγματα ως μία από τις μεγάλες και ιερές πόλεις που προστατεύει ο απόλυτος μονάρχης, γ. Εμφανίζεται ως τόπος καταγωγής ή κατοικίας δευτερευόντων μυθιστορηματικών χαρακτήρων ή ιστορικών προσώπων, δ. Πεζογραφήματα που συνδέουν την Αδριανούπολη με προσωπικότητες της ελληνικής επανάστασης.

Η πέμπτη μελέτη, «Λατρευτικές αλληλεπιδράσεις χριστιανών και μουσουλμάνων στη μυθοπλαστική Θράκη των Γ. Μ. Βιζυηνού, Αρ. Π. Κουρτίδη και Πολύδωρου Παπαχριστοδούλου», είναι αποτέλεσμα κοινού ερευνητικού μόχθου με τον αγαπητό φίλο Μανόλη Γ. Βαρβούνη, καθηγητή Λαογραφίας στο Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Τον ευχαριστώ θερμά και από εδώ τόσο για την άψογη συνεργασία μας, όσο και για την ευγενική άδειά του να συμπεριληφθεί στην παρούσα έκδοση. Στο πλαίσιο της ανάπτυξης της ηθογραφίας στην τελευταία εικοσαετία του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, αναλύουμε την αλληλεπίδραση χριστιανικών και μουσουλμανικών λατρευτικών εθίμων και λαϊκών τελετουργιών στην ανατολική Θράκη, όπως παρουσιάζεται σε μυθοπλασίες των Γ. Μ. Βιζυηνού, Αριστοτέλη Π. Κουρτίδη και Πολύδωρου Παπαχριστοδούλου. Οι εν λόγω μυθοπλασίες συνθέτουν την αυτο-εικόνα της θρακικής χριστιανικής κοινότητας και μορφοποιούν μία εθνοτοπική αυτοαντίληψη από τις πολλές αντίστοιχες βαλκανικές, όπου ο «ανατολίτης» Άλλος ισοδυναμεί με τον μουσουλμάνο Οθωμανό. Οι διακοινοτικές προσωπικές σχέσεις των ηρώων επιφέρουν τη μείξη των λατρευτικών κωδίκων και στην οθωμανική Θράκη καταρρίπτονται τα θρησκευτικά στερεότυπα. Στην πράξη, η οικείωση του Άλλου συντελείται με τη μερική ένταξή του στα χαρακτηριστικά της ταυτότητας. Ο Άλλος μετασχηματίζεται σε μία εκδοχή του Εμείς για να γίνει εφικτός και ανεκτός ο προσεταιρισμός του. Στη μυθοπλαστική Θράκη των Γ. Μ. Βιζυηνού, Α. Π. Κουρτίδη και Π. Παπαχριστοδούλου, παρά την απειλητική έκρηξη του εθνικισμού, ελληνορθόδοξοι και μου-

σουλμάνοι χαρακτήρες επικοινωνούν, κατανοούνται σε βάθος και διασταυρώνονται στο επίπεδο των λατρευτικών εθίμων και των λαϊκών τελετουργιών. Από την άλλη, η διεπιστημονική προσέγγισή μας, που συνδυάζει τις λογοτεχνικές με τις λαογραφικές και τις ανθρωπολογικές σπουδές, ανοίγει νέες προοπτικές στη μελέτη του ηθογραφικού διηγήματος.

Η φωτογραφία της Βιζύης του 1922 που κοσμεί το εξώφυλλο προέρχεται από το ιστορικής σημασίας βιβλίο του Δ. Κ. Σβολόπουλου για την ελληνική διοίκηση της ανατολικής Θράκης.³ Ιδιαίτερη μνεία αξίζει η αυθεντική φωτογραφία του Βιζυηνού, μέρος της οποίας απεικονίζεται στη σύνθεση του εξωφύλλου και ολόκληρη τυπώνεται στο οπισθόφυλλο. Τον Νοέμβριο του 2023 η φίλη και συνεργάτιδα στο Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης δρ. Νάγια Δαλακούρα, αρχαιολόγος-μουσειολόγος στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Ροδόπης, ψάχνει για τις ανάγκες τις μεταδιδασκτορικής της έρευνας πληροφορίες για το Λαογραφικό και Ιστορικό Μουσείο Κομοτηνής⁴ στο ιστορικό αρχείο του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής (Μ.Ο.Κ.). Τυχαία

³ Δ. Κ. Σβολόπουλος, *Η Θράκη υπό την ελληνικήν διοίκησιν*, χ.ε., Κωνσταντινούπολις, 1922, φωτ. 21.

⁴ Ν. Δαλακούρα, *Λαογραφικά μουσεία και μάθηση ενηλίκων. Δράσεις μνήμης, ταυτοτήτων, τοπικής ιστορίας και δημιουργικής γραφής στο Λαογραφικό και Ιστορικό Μουσείο Κομοτηνής*, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης – Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας – Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας – εκδόσεις Παρατηρητής της Θράκης, Κομοτηνή, 2023.

ανακαλύπτει στο αρχείο έναν γκρίζο φάκελο «Γεωργίου Βιζυηνού», που περιέχει παλαιές φωτογραφίες και μία χειρόγραφη επιστολή του ποιητή και πεζογράφου. Με ειδοποιεί και μου στέλνει από το κινητό της τηλέφωνο ψηφιακά αντίγραφα. Αμέσως αναγνωρίζω με ενθουσιασμό πως είναι τα πρωτότυπα των φωτογραφιών και της ακέφαλης επιστολής του Βιζυηνού από το Gastein της Αυστρίας προς τον μικρότερο αδελφό του Μιχαήλο στη Βιζυή, που το 1939 ο φιλόλογος στο Γυμνάσιο Αρρένων της Κομοτηνής Μαρίνος Ξηρέας λαμβάνει στον προσφυγικό συνοικισμό της πόλης από τη Τζιβάνη Μιχαηλίδου-Τριανταφυλλίδου, την ξαναπαντρεμένη γυναίκα του Μιχαήλου, και δημοσιεύει το 1949 στο βιβλίο του *Άγνωστα βιογραφικά στοιχεία και κατάλοιπα του Βιζυηνού*.⁵ Τον Μάρτιο του 2024, παρέα με τη Νάγια Δαλακούρα, βλέπω επιτέλους από κοντά τον πολύτιμο φάκελο στα γραφεία του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής. Υπογράφεται μνημόνιο συνεργασίας (27 Μαρτίου 2024) μεταξύ του συλλόγου και του Εργαστηρίου Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και ορίζομαι επιστημονικός υπεύθυνος για την καταγραφή, την καταλογογράφηση και την ψηφιοποίηση των αρ-

⁵ Μ. Ξηρέας, *Άγνωστα βιογραφικά στοιχεία και κατάλοιπα του Βιζυηνού*, χ.ε., Λευκοσία (sic) – Κύπρος, 1949, σελ. 8β («Η μάνα του Βιζυηνού με τα εγγονάκια της [...] γύρω στα 1891»), 16-18 (επιστολή), 19, 24β («Άγνωστη φωτογραφία του Βιζυηνού [...] στο Σαρλόττενμπουργκ»). Την τελευταία επιλέγει ως εξώφυλλο και ο Μουλλάς στο Γ. Μ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα, ό.π.*, όπου στο οπισθόφυλλο σημειώνει: «Ο Βιζυηνός στη Γερμανία το 1879 (Φωτογραφία του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής)».

χειακών συλλογών (φακέλων, λυτών εγγράφων, φωτογραφιών κ.λπ.).

Φαίνεται ότι ο Ξηρέας δεν έχει την ευκαιρία να επιστρέψει το αρχειακό υλικό του Βιζυηνού στην Τζιβάνη, η οποία μετά την Κατοχή φεύγει από την Κομοτηνή και μετακομίζει στην οικογένειά της, στην Καστέλλα του Πειραιά.⁶ Όταν ο Ξηρέας επανέρχεται στην Κομοτηνή ως γυμνασιάρχης στο Γυμνάσιο Θηλέων, πρωταγωνιστεί στην ίδρυση του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής το 1959 και εκλέγεται πρόεδρος του συλλόγου στις δύο πρώτες θητείες του διοικητικού του συμβουλίου.⁷ Ανάμεσα στις πολλές του δράσεις είναι και η σύσταση ιστορικού αρχείου του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής,⁸ στο οποίο προφανώς διαθέτει τις φωτογραφίες και την επιστολή.⁹ Η πρωτότυπη φωτογραφία του οπισθοφύλλου ανήκει στα τεκμήρια του

⁶ 'Ο.π., σελ. 5, 23.

⁷ Δ. Βασιλειάδης, «Πανηγυρικός λόγος για τα εικοσιπεντάχρονα δράσεως του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής», *Θρακική Επετηρίδα* 5 (1984), σελ. 425. Δ.Ι.Β., «Χρονολογικοί πίνακες των διοικήσεων του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής 1959-1984», *Θρακική Επετηρίδα* 5 (1984), σελ. 449.

⁸ Δ. Βασιλειάδης, «Πανηγυρικός λόγος για τα εικοσιπεντάχρονα», *ό.π.*, σελ. 428.

⁹ Η φιλόλογος Ξανθή Τζένη Κατσαρή-Βαφειάδη έχει ετοιμάσει εργασία για την εισφορά του Ξηρέα στον Μορφωτικό Όμιλο Κομοτηνής και γενικά στην πνευματική κίνηση της Κομοτηνής με τίτλο «Μαρίνος Ξηρέας, οξυδερκής φιλόλογος, μελετητής του Βιζυηνού και πρωτόπορος στο μεταπολεμικό πολιτισμικό γίγνεσθαι της Κομοτηνής ως ιδρυτικό μέλος του Μορφωτικού Ομίλου», η οποία είναι υπό δημοσίευση σε τιμητικό τόμο για τον ομότιμο καθηγητή του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης Εμμανουήλ Σέργη.

Εηρέα. Παρότι δεν τη δημοσιεύει, την κατατάσσει στον γνωστό και πλέον ανατυπωμένο τύπο α' της εικονογραφίας του Βιζυηνού κατά τον Γ. Βαλέτα, που κυκλοφορεί για πρώτη φορά το 1894,¹⁰ την περιγράφει ως «προτομή, τρία τέταρτα με καπέλο και πλατιά γραβάτα (πλαστρόν) με την περίφημη καρφίτσα» και επισημαίνει πως έχει βγει «στη Γοτίγγη σύμφωνα με τα αντίτυπα που έχουν οι συγγενείς του ποιητή».¹¹ Πράγματι, στην εμπρόσθια όψη φέρει το επώνυμο των φωτογράφων και τον τόπο που έχει τραβηχτεί: Gebr. = Afoi Noelle / Göttingen. Στην οπίσθια πλευρά τυπώνεται το όνομα του φωτογραφικού ατελιέ και η διεύθυνσή του: Photographische Anstalt von Gebr. Noellein Göttingen / Kurzestrasse № 5. Επομένως, χρονολογείται στις περιόδους της παραμονής του στη Γοτίγγη: Οκτώβριος 1875 – άνοιξη 1877 ή άνοιξη 1880 – Φεβρουάριος 1881.¹²

Τέλος, οφείλω θερμές ευχαριστίες σε φορείς, συναδέλφους / συναδέλφισσες, φίλους / φίλες, συνεργάτες / συνεργάτιδες

¹⁰ Γ. Βαλέτας, «Φιλολογικά στο Βιζυηνό», *Θρακικά* 8 (1937), σελ. 235. Βλ. και Κ. Μαμώνη, «Βιβλιογραφία Γ. Βιζυηνού (1873-1962). Ανέκδοτα ποιήματα από το χειρόγραφο *Λυρικά*», *Αρχεῖον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού* 29 (1963), σελ. 291 – αρ. 867.

¹¹ Μ. Εηρέας, *Άγνωστα βιογραφικά στοιχεία και κατάλοιπα, ό.π.*, σελ. 19.

¹² Α. Σιδεράς – Π. Σιδερά-Λύτρα, «Εισαγωγή», στο Γ. Μ. Βιζυηνός, *Το παιδικό παιχνίδι σε σχέση με την Ψυχολογία και την Παιδαγωγική. Πρωτότυπη επί διδακτορία διατριβή για την απόκτηση του τίτλου του Διδάκτορα της Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Γοττίγγης*, εισαγωγή – μτφρ. – σχόλια Α. Σιδεράς – Π. Σιδερά-Λύτρα, εκδόσεις Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2009, σσ. 34-36, 40-41.

και φοιτητές και φοιτήτριές μου, καθώς ο καθένας και η καθεμία έχει συμβάλει αποφασιστικά με τον τρόπο του / της στην ολοκλήρωση του βιβλίου.

Συγκεκριμένα:

- Στη διοίκηση του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής (Μ.Ο.Κ.) για την άδεια αναπαραγωγής της φωτογραφίας του Γ. Μ. Βιζυηνού στο εξώφυλλο και στο οπισθόφυλλο.

- Στον Φιλεκπαιδευτικό Σύλλογο Αδριανουπόλεως στην Ορεστιάδα, κυρίως στον πρόεδρο Δημήτριο Ν. Κιηγμά και στον αντιπρόεδρο Γεώργιο Β. Ρυζιώτη, για την άδεια μελέτης και φωτογράφισης των βιβλίων και των αφιερώσεων του Γ. Μ. Βιζυηνού, που απόκεινται στην ιστορική βιβλιοθήκη του συλλόγου.

- Στη διεύθυνση και στο ευγενικό προσωπικό της Βιβλιοθήκης και του Κέντρου Πληροφόρησης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Β.Κ.Π. Α.Π.Θ.), ειδικότερα στους Στάθη Αμανατίδη και Αντώνη Χατζηχρήστο, για την ψηφιοποίηση και την άδεια δημοσίευσης των αφιερώσεων του Βιζυηνού από τα αντίτυπα έργων του στη Συλλογή «Νικολάου Γ. Πολίτη».

- Στη Νάγια Δαλακούρα, για τους λόγους που εξηγούνται παραπάνω.

- Στον Μιχάλη Πατέλη, ιστοριοδίφη και συλλέκτη, ο οποίος κατά την αναδίφησή του πρόσεξε την αγγελία της δεύτερης μελέτης στο φύλλο της Τετάρτης 8/20 Σεπτεμβρίου 1876 της εφημερίδας *Νεολόγος* της Κωνσταντινούπολης και με μεγαλοθυμία μου την υπέδειξε.

- Στον πάντα δοτικό Λάμπρο Βαρελά, καθηγητή Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, για την αποστολή δημοσιευμάτων και ποιημάτων από τον Τύπο για τον θάνατο της Ζωής Βαλτατζή, που χρησιμοποιώ στη δεύτερη μελέτη, και της εισαγωγής του στην υπό έκδοση ανθολογία κριτικών κειμένων για τον Βιζυηνό από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, που συμβουλευόμαι για την τρίτη μελέτη.
- Στη Γεωργία Γκότση, καθηγήτρια Νεοελληνικής και Συγκριτικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών, που είχε την καλοσύνη να διαβάσει την τρίτη μελέτη μου και να κάνει πολύ χρήσιμα σχόλια.
- Στον γιο μου Βασίλη Κούγκουλο, κάτοχο μεταπτυχιακού τίτλου του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, για την ανεκτίμητη βοήθειά του στη συλλογή και στην επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων της τρίτης μελέτης.
- Στον δρ Θεόδωρο Κυρκούδη, βιβλιοθηκονόμο του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, στη Δέσποινα Παπαδοπούλου, μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, και στη Μαρία Παρασκευοπούλου, απόφοιτη του ίδιου Τμήματος, για την πολλαπλή συνδρομή τους στην εξεύρεση βιβλιογραφίας.
- Στη Δώρα Μπαλλή, μεταπτυχιακή φοιτήτριά μου στο Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας, για τις διορθώσεις και την επιμέλεια των αγγλικών περιλήψεων.

– Στον Αντώνη Ε. Χαριστό, πρώην μεταπτυχιακό φοιτητή μου στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, και στις εκδόσεις Υψικάμινος, που με τίμησαν εντάσσοντας το βιβλίο μου στο εκδοτικό τους πρόγραμμα.

Ειλικρινά αισθάνομαι υπόχρεος προς όλες και όλους.

Αλεξανδρούπολη, Σεπτέμβριος 2024

Θανάσης Β. Κούγκουλος

*Επίκουρος Καθηγητής
Σημειωτικής, Λογοτεχνικής Ανάλυσης
και Πολιτισμικής Ερμηνείας
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Στο βιβλίο συγκεντρώνονται πέντε ομόκεντρες μελέτες του συγγραφέα για τον βίο του Γεωργίου Μ. Βιζυηνού, τις επαφές του με πανεπιστημιακούς και διανοούμενους της εποχής του, τα εκδοτικά του εγχειρήματα, την πρόσληψη του έργου του και τη Θράκη ως λογοτεχνικό, ιστορικό και πολιτισμικό συγκείμενο των διηγημάτων του: «Ήχνη του Γ. Μ. Βιζυηνού στη βιβλιοθήκη του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Αδριανουπόλεως», «Αθησαύριστη αγγελία του Γ. Μ. Βιζυηνού για τα βραβευμένα ποιήματα του Βουτσιναίου διαγωνισμού του 1876», «Η πρόσληψη της λογοτεχνίας του Γ. Μ. Βιζυηνού στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα μέσα από τις εφημερίδες Το Βήμα και Τα Νέα», «Αναπαραστάσεις της Αδριανούπολης στην ελληνική πεζογραφία του 19^{ου} αιώνα» και «Λατρευτικές αλληλεπιδράσεις χριστιανών και μουσουλμάνων στη μυθοπλαστική Θράκη των Γ. Μ. Βιζυηνού, Αρ. Π. Κουρτίδη και Πολύδωρου Παπαχριστοδούλου». Οι μελέτες συνοδεύονται από σπάνιο και επεξηγηματικό εικονογραφικό υλικό: φωτογραφίες από αρχεία και βιβλιοθήκες, δημοσιεύματα και χαρακτηριστικά από εφημερίδες και περιοδικά του 19^{ου} αιώνα, πίνακες με ποσοτικά δεδομένα και πολεοδομικά διαγράμματα.

Μελέτες
για τον Γ. Μ. Βιζυηνό

ΨΥΚΑΜΙΝΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

I.S.B.N.: 978-618-87452-2-3

9 786188 1745223

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΚΑΜΙΝΟΣ

www.ypsikaminos.com